

Piła, 12 lutego 2025 r.

ks. dr hab. Jarosław Wąsowicz SDB
Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej
Salezjański Instytut Teologiczny w Krakowie

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia
doktora habilitowanego nauk teologicznych
księdzu dr. Sławomirowi Kęszce**

Recenzja składa się z następujących części: prezentacji naukowego życiorysu habilitanta, analizy jego dorobku naukowego po osiągnięciu stopnia doktora historii, omówienia rozprawy przedstawionej jako osiągnięcie naukowe i jej ocena oraz wniosku końcowego. Ocenę dorobku habilitacyjnego przeprowadziłem w oparciu o ustawę z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (aktualne odniesienie do aktu prawnego – tekst jednolity: Dz. U. z 2023 r. poz. 742, 1088, 1234, 1672).

1. Prezentacja naukowego życiorysu habilitanta

Ksiądz Sławomir Kęszka urodził się 6 kwietnia 1973 r. Po zdaniu matury w 1992 r. rozpoczął studia na Wydziale Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie w 1998 r. uzyskał tytuł zawodowy magistra historii. Następnie pracował w szkolnictwie. W 2000 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Kaliszu, rozpoczynając formację do kapłaństwa oraz studia filozoficzno-teologiczne. Święcenia prezbiteratu przyjął w 2005 r. W tym samym roku na Wydziale Teologicznym UAM uzyskał tytuł zawodowy magistra teologii. Przez kolejne dwa lata pracował w archidiecezji poznańskiej jednocześnie odbywając studia doktoranckie z historii. W marcu 2007 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii na Wydziale Historii UAM na podstawie dysertacji „*Życie i dzieło ks. prałata Wacława Blizińskiego (1870-1944)*”.

W latach 2016-2024 ks. dr Sławomir Kęszka w ramach podwyższenia kwalifikacji odbył staże w kilku instytucjach naukowych. Związane one były bezpośrednio, z jednym z głównych projektów badawczych, którym zajął się po uzyskaniu stopnia doktora historii, jakim były dzieje martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej. W 2016 r. odbył dwumiesięczny staż w Archiwum Salezjańskim Inspektorii Pilskiej, podczas którego realizował projekt *Materiały źródłowe*

w zasobach archiwów kościelnych poświęcone martyrologii duchowieństwa rzymskokatolickiego w latach II wojny światowej. Niejako kontynuacją badań nad tą tematyką był staż w Narodowym Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu (IX 2016- I 2017) ukierunkowany na zapoznanie się z zasobami *Archiwum i Muzeum byłych więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych w latach II wojny światowej*, które funkcjonują przy wspomnianym sanktuarium. Natomiast w okresie XI 2022- III 2023 ks. S. Kęszka odbył staż naukowy w Akademii Jagiellońskiej w Toruniu (Wydział Nauk Prawnych i o Polityce, Instytut Nauk Pedagogicznych). Tym razem projekt realizowany w ramach stażu został określony następującym problemem badawczym: *Udział duchowieństwa w życiu politycznym Rzeczypospolitej w latach 1914-1918 i w latach 1939-1945*. Wreszcie w okresie od X 2023 r. do V 2024 r. odbył staż w Wyższej Szkole Kadr Menadżerskich w Koninie (Kierunek: Administracja) w zakresie *Ziemie polskie w czasach II wojny światowej. Administracja okupacyjna*.

Od momentu uzyskania doktoratu ks. Sławomir Kęszka był zatrudniony jako wykładowca akademicki. W latach 2007-2021 wykładał historię Kościoła w WSD Diecezji Kaliskiej (afiliowanym do Wydziału Teologicznego UAM) oraz w latach 2014–2017 w Instytucie Teologicznym Diecezji Kaliskiej w Kaliszu (afiliowanym do Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego). Natomiast od 2023 r. został zatrudniony w charakterze adiunkta w Instytucie Badań Interdyscyplinarnych Historii na Uniwersytecie im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu. W latach 2007-2020 był kierownikiem archiwum kurii diecezjalnej w Kaliszu, w latach 2012–2017 opiekunem Archiwum i Muzeum Księży – byłych Więźniów Obozów Koncentracyjnych. Obecnie pełni funkcję asystenta kościelnego Akcji Katolickiej diecezji kaliskiej. Od 2017 r. jest proboszczem parafii Zwiastowania Pańskiego w miejscowości Dębe k. Kalisza, gdzie od 2019 r. został równocześnie kustoszem Diecezjalnego Sanktuarium Matki Bożej Dębskiej – Wychowawczyni i Opiekunki.

2. Analiza aktywności naukowej habilitanta po osiągnięciu stopnia doktora

W latach 2007-2024 habilitant realizował badania naukowe w ramach kilku zakresów tematycznych, wykazał się także aktywnością na polu popularyzacji teologii i historii Kościoła. W tym czasie opublikował 8 książek, w tym dwie jako współautor. Był ponadto redaktorem i współredaktorem 13 monografii. Część z wymienionych to prace o charakterze stricte naukowym, kolejną grupę stanowią wydawnictwa o charakterze źródłowym oraz opracowania popularnonaukowe. Opublikował ponadto 23 artykuły w czasopismach naukowych i pracach zbiorowych oraz kilka recenzji, sprawozdań i artykułów popularnonaukowych.

W ramach rozprawy doktorskiej ks. Sławomir Kęszka zajął się biografią ks. prałata Wacława Blizińskiego (1870-1944), kapłana diecezji włocławskiej, niezwykle aktywnego na wielu przestrzeniach pracy duszpasterskiej i społecznej. Ksiądz W. Bliziński w latach 1900-1944 był

proboszczem parafii pw. Wszystkich Świętych w Liskowie, gdzie troszczył się o życie religijne wiernych, ale także angażował się w pracę społeczną, oświatową i kulturalną. Był m.in. założycielem szkoły, sierocińca, domu ludowego, ośrodka zdrowia, kółka rolniczego i kasy kredytowej. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości dwukrotnie pełnił mandat parlamentarzysty z ramienia ludowców: posła (1919–1922) i senatora (1938–1939). Był to więc duchowny z wielu powodów zasługujący na wnikliwe opracowanie biograficzne i doczekał się go dzięki pracy badawczej ks. Sławomira Kęszki, który nie poprzestał tylko na pracy doktorskiej poświęconej ks. Blizińskiemu, ale okazał się wytrwałym propagatorem tej postaci w kolejnych latach. Wydaje się, że ta fascynacja habilitanta kapłanem społecznikiem, zrodziła się nie tylko ze względu na bogaty życiorys proboszcza parafii w Liskowie, ale wpływ na to ma zapewne fakt, iż jest to rodzinna parafia ks. Sławomira Kęszki. Dzięki jego zaangażowaniu ks. W. Bliziński w ostatnich dwóch dekadach stał się nie tylko bohaterem opracowań naukowych i popularnonaukowych, ale też został na różne sposoby upamiętniony w środowisku, które wiele mu zawdzięcza.

Wracając do naukowych projektów ks. Kęszki dotyczących życia i działalności ks. Wacława Blizińskiego, zanim jeszcze obronił doktorat, opublikował trzy naukowe artykuły oraz dwa wydawnictwa źródłowe mu poświęcone. Były to zarazem pierwsze naukowe publikacje habilitanta. Artykuły ukazały się na łamach „Kaliskich Studiów Teologicznych” oraz „Przeglądu Wielkopolskiego”. Szczególną uwagę warto jednak zwrócić na wspomniane wydawnictwa źródłowe. W 2005 r. ukazał się zbiór dokumentów wytworzonych przez ks. Wacława Blizińskiego, zawierający wybór jego rękopisów, listów i publicznych wystąpień (m.in. w obu izbach polskiego parlamentu), opatrzone przez ks. S. Kęszkę aparatem naukowym i notą biograficzną (ks. Wacław Bliziński, *Przyszedłem wam przychylić nieba i chleba. Listy, rękopisy, wystąpienia*, opracował oraz wstępem, notą biograficzną i przypisami opatrzył ks. Sławomir Kęszka, Kalisz 2005, ss. 203). Rok później ukazała się podobna publikacja, tym razem jednak będąca edycją źródeł o pracy ks. W. Blizińskiego. Ważną częścią opracowania wydaje się zamieszczenie przez ks. S. Kęszkę szczegółowego wykazu dokumentów archiwalnych związanych z działalnością kapłana społecznika wraz z sygnaturami z różnych instytucji naukowych (archiwa, biblioteki, muzea). Świadczą one przede wszystkim o wnikliwej i dokładnej pracy badawczej wydawcy źródeł, z drugiej zaś strony, jak zawsze w przypadku takich zestawień, stanowią cenną wskazówkę dla poszukiwań naukowych podejmowanych zwłaszcza przez historyków zajmujących się dziejami katolicyzmu społecznego, oświaty w II Rzeczypospolitej, polskim parlamentaryzmem w tym okresie (S. Kęszka, *Źródła o pracy i życiu i ks. prałata Wacława Blizińskiego*, Kalisz 2006, ss. 100).

Po tych, udanych moim zdaniem, debiutach naukowych ks. S. Kęszki i po uzyskaniu przez niego stopnia doktora, w 2008 r. ukazała się obszerna biografia ks. W. Blizińskiego, będąca zmodyfikowaną i uzupełnioną wersją pracy doktorskiej habilitanta (S. Kęszka, *Ksiądz Wacław*

Bliziński, Kalisz 2008, ss. 362). Publikacja jest wnikliwą analizą życia jej bohatera w perspektywie historycznej, w której autor obszernie pochylił się zwłaszcza nad zagadnieniami związanymi z pracą religijną i społeczną w Liskowie oraz aktywnością polityczną i parlamentarną ks. W. Blizińskiego. Z punktu widzenia recenzenta dorobku naukowego ks. S. Kęszki, publikacja jest świadectwem dojrzałości badawczej autora, o której świadczą bogate przypisy, baza źródłowa, bibliografia, umiejętność formułowania pytań badawczych i szukania na nie odpowiedzi, wyciągania końcowych wniosków, podsumowujących wieloaspektową aktywność ks. W. Blizińskiego. Wydaje się, że już na tym etapie, autor biografii pokazał się jako obiecujący naukowiec.

Monografia autorstwa ks. S. Kęszki pokazuje także umiejętność łączenia przez niego badań historycznych i teologicznych. W jego biografii perspektywa historyczna jest oczywiście dominującą, ale możemy w niej także odnaleźć elementy perspektywy teologicznej, na którą składają się chociażby takie elementy, jak ocena dojrzałości osobowej bohatera, heroizmu jego wiary i realizacji kapłańskiego powołania, czy też wydobywanie oraz próba oceny jakości i charakteru duchowości ks. W. Blizińskiego. Wydaje się to szczególnie ważna umiejętność, którą habilitant w kolejnych latach pogłębiał i udoskonalał, zwłaszcza w przypadku publikacji naukowych związanych z męczeństwem duchowieństwa, opracowaniami biograficznymi duchownych i świeckich, czy wreszcie w publikacjach będących wynikiem jego badań nad dziejami diecezji kaliskiej.

Życie i działalność ks. Wacława Blizińskiego stały się przedmiotem pogłębionych dociekań badawczych także w kolejnych latach aktywności naukowej habilitanta, który jednocześnie starał się promować tę postać zwłaszcza w lokalnym środowisku, na Ziemi Kaliskiej, ale nie tylko. Owocem tej działalności jest chociażby popularnonaukowa monografia poświęcona ks. W. Blizińskiemu opracowana z okazji jego 150. rocznicy urodzin i 120. rocznicy przybycia do Liskowa. Ta bogato ilustrowana archiwalnymi zdjęciami pozycja została wydana przez Narodowy Instytut Kultury i Dziedzictwa Wsi w Warszawie (S. Kęszka, *Dzieło jednego życia. Ksiądz prałat Wacław Bliziński 1870-1944*, Warszawa 2020, ss. 168). Ksiądz Sławomir Kęszka przygotował także dwie muzealne wystawy o ks. W. Blizińskim (*Ksiądz Prałat Wacław Bliziński, Kapłan-społecznik-polityk. W stulecie objęcia parafii pw. Wszystkich w Liskowie 1900-2000*, Kalisz, Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej, styczeń-marze 2000; *Wizja wsi polskiej ks. pralata Wacława Blizińskiego*, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego, Szreniawa, maj 2004).

Kolejną ważną przestrzeń aktywności naukowej i badawczej habilitanta była w minionych latach archiwistyka kościelna oraz edytorstwo źródeł historycznych. Ksiądz dr Sławomir Kęszka w 2007 r. powrócił do macierzystej diecezji i rozpoczął wieloletnią pracę w różnych instytucjach kościelnych. W latach 2007-2020 był kierownikiem archiwum diecezjalnego w Kurii Diecezjalnej Kaliskiej. Objął tę funkcję w momencie, kiedy w środowisku kościelnym nastąpiło znaczące otwarcie na potrzebę tworzenia archiwów diecezjalnych i zakonnych, rozumianych nie jako składnice akt, ale

instytucje zajmujące się przechowywaniem, konserwacją, opracowywaniem i udostępnianiem dokumentów do badań naukowych. Powstało wówczas Stowarzyszenie Archiwistów Kościelnych, które obok Ośrodka Archiwa, Muzea, Biblioteki Kościelne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, stało się wiodącym środowiskiem w inicjowaniu zmian w kwestii archiwów kościelnych w Polsce. Poprzez swoją pracę ks. S. Kęszka czynnie wpisał się w nurt ich profesjonalizacji. Troszczył się w tych latach o rozwój archiwum diecezjalnego zgodnie z przepisami prawa kanonicznego dotyczącymi archiwów kościelnych i standardami przyjętymi dla sprawnego funkcjonowania tego typu instytucji. W początkowym okresie zajął się tworzeniem struktury archiwum i porządkowaniem jego zasobu. Wymiernym owocem tych żmudnych prac jest opublikowany przez niego w maszynopisie inwentarz archiwum (*Katalog Archiwum Kurii Diecezji Kaliskiej*, Kalisz 2017, ss. 230).

W latach 2012–2017, oprócz obowiązków w kurii i innych instytucjach diecezjalnych, pełnił posługę kapłańską w Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu, dzięki czemu stał się też opiekunem Archiwum i Muzeum Księży – byłych Więźniów Obozów Koncentracyjnych. Za wiedzą kustosa Sanktuarium św. Józefa, ks. prałata Jacka Ploty zajął się wówczas porządkowaniem spuścizny archiwalnej i materialnej po księżach-więźniach KL Dachau i innych miejsc kaźni w latach II wojny światowej. Dzięki profesjonalnemu zaangażowaniu ks. S. Kęszki w funkcjonowanie archiwum diecezjalnego i księży obozowiczów, z zasobu tych instytucji mogli korzystać zainteresowani badacze.

Ksiądz S. Kęszka podjął w tym okresie aktywną współpracę ze środowiskiem archiwistów zarówno kościelnych, jak i państwowych. W celu podniesienia swoich kwalifikacji odbył staże naukowe m.in. w Archiwum Salezjańskim Inspektorii Piłskiej. Znajduje się w nim spuścizna ks. Jana Wosia SDB i ks. Wiktora Jacewicza SDB, historyków którzy na polecenie prymasa kard. Stefana Wyszyńskiego opracowali martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej. Staż pozwolił mu na zapoznanie się z dość obfitą dokumentacją (źródła obozowe, korespondencja z księżmi byłymi więźniami obozów koncentracyjnych, dokumentacja związana z redagowaniem przez ks. Jacewicza „Biuletynu Informacyjnego” dla księży byłych obozowiczów, zbiór opracowań publicystycznych i naukowych dotyczących martyrologii duchowieństwa). Tym samym, jako opiekun Archiwum i Muzeum Księży – byłych Więźniów Obozów Koncentracyjnych w Kaliszu, mógł oszacować, jaką dokumentacją archiwalną dysponują te dwie, bodajże najważniejsze, archiwalne instytucje proveniencji kościelnej, w których zgromadzone zostały materiały dotyczące męczeństwa polskiego Kościoła podczas ostatniej wojny. Wynikiem aktywności naukowo – badawczej habilitanta w zakresie archiwistyki kościelnej jest artykuł naukowy opublikowany na łamach periodyku „Polonia Maior Orientalis” (S. Kęszka, *Kaliskie Archiwum i Muzeum Księży – byłych Więźniów Obozów Koncentracyjnych*, „Polonia Maior Orientalis. Studia z Dziejów Wielkopolski Południowej”, 3(2016), s. 123–133).

W latach 2008–2013, w ramach zaangażowania naukowego i pełnienia funkcji kierownika archiwum diecezjalnego, ks. Sławomir Kęszka uczestniczył w projekcie zainicjowanym przez biskupa ordynariusza diecezji kaliskiej Stanisława Napierałę, który miał na celu opracowanie materiałów źródłowych do dziejów diecezji kaliskiej. Podczas prowadzonej pracy badawczej wykonał wówczas wraz ze współpracownikami kwerendy w zasobach kilku archiwów kościelnych: Archiwum Diecezji Włocławskiej, Archiwum Archidiecezji Gnieźnieńskiej, Archiwum Archidiecezji Poznańskiej, Archiwum Diecezji Opolskiej.

Rezultatem prowadzonej pracy badawczej stały się wydawnictwa źródłowe poświęcone diecezji kaliskiej oraz postaciom związanym z lokalnym Kościołem. Habilitant był redaktorem naczelnym serii wydawniczej „Materiały do dziejów diecezji kaliskiej”. Zostały w niej wydane następujące publikacje: S. Kęszka (red.), *Materiały do dziejów diecezji kaliskiej. Jan Paweł II w Kaliszu (4.06.1997 r.)*, Kalisz 2008, ss. 107; S. Kęszka (red.) *Materiały do dziejów diecezji kaliskiej. Ksiądz prałat Józef Sieradzan (1912-1996)*, Kalisz 2009, ss. 210; S. Kęszka (red.), *Materiały do dziejów diecezji kaliskiej. Święty Józef Patron diecezji, miasta i jego kaliskie sanktuarium*, Kalisz 2009, ss. 196; S. Kęszka, *Materiały do dziejów diecezji kaliskiej. Przynależność diecezjalna diecezji Ziemi Kaliskiej*, Kalisz 2009, ss. 107. Ponadto ks. Sławomir Kęszka samodzielnie zredagował i wydał jeszcze inne publikacje źródłowe. W tym miejscu wspomnieć należy dwie z nich, pozostałe dotyczące martyrologium duchowieństwa zostaną omówione w kolejnej części recenzji dorobku naukowego habilitanta. Oba wydawnictwa ukazały się w 2010 r. Pierwsze poświęcone jest Marii Szymanowskiej (1901-1983), działaczce oświatowej, społecznej i religijnej przez lata związanej z Kaliszem i diecezją włocławską (S. Kęszka, *Maria Szymanowska we wspomnieniach uczniów, wychowanków i przyjaciół*, Kalisz 2010, ss. 86), drugie natomiast wydawnictwo to wybór źródeł do historii kaliskiego Kościoła, od początku chrześcijaństwa w Polsce po czasy nam współczesne (S. Kęszka, *Źródła i materiały do historii Kościoła – Calissiana*, Kalisz 2010, ss. 116).

Podsumowując zaangażowanie organizacyjne i naukowe ks. dr. Sławomira Kęszki z zakresie archiwistyki kościelnej i edytorstwa źródeł historycznych wspomnieć w tym miejscu wypada, że jest on aktywnym członkiem wspomnianego już Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych oraz Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Archiwaliów, w którym od 2021 r. pełni funkcję członka komisji rewizyjnej. Ponadto jest także zaangażowany w działalność kaliskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Ważny obszar aktywności naukowej habilitanta stanowią badania dotyczące martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej, zwłaszcza zaś roli Kalisza i sanktuarium św. Józefa w upamiętnianiu męczeństwa polskiego Kościoła w XX w. Wśród najważniejszych publikacji naukowych i popularnonaukowych ks. Sławomira Kęszki w tym obszarze badawczym należą monografie poświęcone bł. Franciszkowi Stryjasowi, świeckiemu katechecie, wyniesionemu na

ołtarze w gronie 108 polskich męczenników II wojny światowej przez Jana Pawła w 1999 r. (S. Kęszka, *Życie i praca błogosławionego Franciszka Stryjasa męczennika-katechety Diecezji Kaliskiej*, Kalisz 2010, ss. 97; S. Kęszka, *Błogosławiony Franciszek Stryjas*, Szczytniki 2017), ponadto publikacja źródłowa, jaką jest wydanie niepublikowanych wcześniej wspomnień więźnia KL Dachau ks. Leona Poprawy (ks. Leona Poprawa, *Okruchy wojennych wspomnień*, opr. red. S. Kęszka, K. Splitt, Kalisz 2017, ss. 137). Szczególnie zaś ważną publikacją wydaje się książka „*Eucharystia w KL Dachau*”. Polscy duchowni w tym niemieckim obozie zagłady prowadzili potajemne, ale aktywne życie religijne, którego różne przejawy zostały wcześniej mówione w licznych publikacjach. Ksiądz Kęszka dokonał usystematyzowania dotychczasowych ustaleń dotyczących eucharystii sprawowanej przez nich w KL Dachau, które zostały ubogacone nowymi źródłami, zwłaszcza wspomnieniami księży obozowiczów, przechowywanych w archiwum w Kaliszu (S. Kęszka, *Eucharystia w KL Dachau*, Kraków 2016, ss. 231).

Ponadto na temat życia obozowego duchownych w Dachau i ich powojennych losów ks. Kęszka opublikował kilka artykułów naukowych, głównie w „Ateneum Kapłańskim” i „Studiach Pelplińskich”. Jest także autorem artykułu popularnonaukowego, który ukazał się w „Biuletynie Instytutu Pamięci Narodowej” poświęconym martyrologii duchowieństwa w czasie II wojny światowej (*Posługa polskich księży w KL Dachau i jej upamiętnienie*, nr 1–2 (2018), s. 49–59).

Wspomniane już zostało, że Kalisz odegrał i wciąż odgrywa ważną rolę w upamiętnianiu męczeństwa polskiego duchowieństwa w latach 1939-1945. Począwszy od 1948 r. do miejscowego sanktuarium św. Józefa przybywały przez wiele lat pielgrzymki księży, byłych więźniów obozów koncentracyjnych, aby dziękować Bogu za łaskę ocalenia. Miejsce spotkań kapłanów obozowiczów nie było przypadkowe. Pielgrzymki były bowiem aktem wypełnienia obietnicy polskich duchownych, złożonej w KL Dachau, kiedy za wstawiennictwem Opiekuna Świętej Rodziny, który szczególny kult odbiera w sanktuarium mu poświęconym w Kaliszu, wypraszali łaskę doczekania wolności. Obecnie kontynuacją pielgrzymowania kapłanów obozowiczów są uroczystości związane z Dniem Męczeństwa Duchowieństwa Polskiego w czasie II wojny światowej, ustanowionym w 2002 r. przez Episkopat Polski. Odbywają się one 29 kwietnia każdego roku w Sanktuarium św. Józefa w rocznicę wyzwolenia KL Dachau.

Ksiądz Sławomir Kęszka stał się w ostatnich latach jednym z czołowych badaczy duchowego i historycznego wymiaru pielgrzymek księży obozowiczów do Kalisza. Opublikował na ten temat cykl artykułów na łamach „Ateneum Kapłańskiego” (S. Kęszka, *Duchowo-dziękczynny wymiar pielgrzymek dachauowczyków do Sanktuarium św. Józefa Kaliskiego w latach 1948-1958*, „Ateneum Kapłańskie”, 179 (2022) z. 3, s. 566–582; S. Kęszka, *Duchowo-dziękczynny wymiar pielgrzymek „rocznicowych” do św. Józefa Kaliskiego w latach 1960–1970*, „Ateneum Kapłańskie”, 180 (2023) z. 1, s. 145–167; S. Kęszka, *Duchowo-dziękczynny wymiar pielgrzymek „rocznicowych” do św.*

Józefa Kaliskiego w latach 1971–1985, „Ateneum Kapłańskie”, 180 (2023) z. 3, s. 551–573). Konsekwencja w utrwalaniu tego dziedzictwa pozwala przypuszczać, że kolejne artykuły w tym cyklu są przez habilitanta opracowywane i ukażą się drukiem.

Warto w tym miejscu podkreślić zaangażowanie ks. S. Kęszki w popularyzację wiedzy o kapłanach męczennikach oraz kaliskiego sanktuarium i to w skali ogólnopolskiej. Z tym obszarem aktywności jest powszechnie kojarzony wśród naukowców, kapłanów i wiernych troszczących się o pamięć historyczną o polskiej martyrologii w okresie okupacji. Ksiądz Sławomir Kęszka od lat pełni funkcję Delegata Biskupa Kaliskiego do spraw Podtrzymywania Pamięci o Męczeństwie Duchowieństwa Polskiego. Jest więc bezpośrednio odpowiedzialny za organizację uroczystości związanych ze wspomnianym powyżej Dniem Męczeństwa Duchowieństwa Polskiego ustanowionym w 2002 r. W ramach uroczystości odbywających się od tego momentu corocznie w kaliskim sanktuarium ks. dr Sławomir Kęszka organizował w ostatnich latach sympozja, okolicznościowe wykłady i wystawy poświęcone tematyce martyrologium duchowieństwa. Warto wspomnieć, że sprawozdanie z dnia pamięci zorganizowanego w 2018 r., autorstwa ks. Kęszki, ukazało się w języku niemieckim i jest to jedyna obcojęzyczna publikacja w dorobku habilitanta (S. Kęszka, *Das Gedenken an den Tag des Martyriums der polnischen Geistlichkeit“ im Jahr 2018*, „The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John Paul II”, 9(2019), nr 2, s. 245–248).

Chciałbym w tym miejscu wymienić kilka niewątpliwych sukcesów habilitanta na polu upamiętniania martyrologii polskiego Kościoła, które realizował z wielkim zaangażowaniem. W 2014 r. zakończył realizację nowej ekspozycji w Muzeum Księży-Więźniów obozu koncentracyjnego Dachau przy Sanktuarium św. Józefa w Kaliszu. W kolejnych latach przygotował okolicznościowe wystawy (*Cudownie ocaleni przez Świętego Józefa*, Sanktuarium Świętego Józefa Kaliskiego w Kaliszu, 2016; *Obozowe życie w rysunkach Księży-Więźniów obozów koncentracyjnych*, Sanktuarium Świętego Józefa Kaliskiego w Kaliszu, 2017; *Pielgrzymki Księży-Więźniów obozów koncentracyjnych*, do Sanktuarium Świętego Józefa Kaliskiego w Kaliszu, 2018). Oprócz sanktuarium w Kaliszu były one prezentowane w różnych parafiach diecezji, szkołach oraz na konferencjach naukowych poświęconych martyrologii duchowieństwa polskiego. Był ponadto współorganizatorem trzech edycji ogólnopolskich Kongresów (Gdańsk 2019, Frombork 2022, Kalisz – Krotoszyn 2023).

Ksiądz dr Sławomir Kęszka włożył także wiele wysiłku w popularyzację wiedzy o męczeństwie Polaków w czasie II wojny światowej wśród młodzieży. Oprócz licznych spotkań w szkołach na terenie diecezji i poza nią (np. w szkołach salezjańskich Inspektorii Piłskiej), przygotował propozycję tematów do katechezy z zakresu problematyki dotyczącej męczeństwa duchowieństwa rzymsko-katolickiego, dziejów kultu św. Józefa przy Sanktuarium w Kaliszu oraz życia i pracy bł.

Franciszek Stryjasa (świecki katecheta, męczennik II wojny światowej). Zorganizował też dla młodzieży na terenie swojej diecezji konkurs „Ślady Pamięci” o męczeństwie duchowieństwa polskiego w okresie II wojny światowej i w czasach komunistycznych. Warto w tym miejscu wspomnieć także, że ks. S. Kęszka przygotował i przeprowadził pięć edycji konkursu dla dzieci i młodzieży „Poznaj Przeszość Diecezji Kaliskiej” (2012, 2013, 2014, 2015, 2016).

Ostatni obszar naukowych zainteresowań ks. dr Sławomira Kęszki stanowią właśnie badania nad dziejami diecezji kaliskiej. Na początku należy stwierdzić, że w zasadzie wszystkie dotychczas omówione przestrzenie naukowej i popularyzatorskiej aktywności habilitanta związane są w znacznej mierze z terenem obecnej diecezji kaliskiej, jej historycznym i duchowym dziedzictwem. W tym miejscu jednak, w kontekście osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się ks. dr. S. Kęszki o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, jaką jest monografia „*Diecezja Kaliska w latach 1992-2017. Zarys dziejów*”, jego aktywność naukowa na tym właśnie obszarze badań wydaje się szczególnie ważna.

Szczegółowa analiza dokonań ks. dr Sławomira Kęszki pokazuje, że również w tej przestrzeni swoich dociekań badawczych wykazał się dużą aktywnością. W jego dorobku naukowym odnajdziemy monografie kilku parafii przynależących do diecezji kaliskiej (S. Kęszka, *Dzieje Parafii pw. Narodzenia NMP w Chełmcach*, Kalisz 2008, ss. 153; S. Kęszka, *Dzieje Parafii pw. Wszystkich Świętych w Liskowie. Jubileusz 100-lecia kościoła parafialnego 1911-2011*, Kalisz 2011, ss. 161; B. Flak, S. Kęszka, *W koronie. Dziedzictwo wiary i kultury parafii pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chełmcach*, Kalisz 2008, ss. 225). Wydał ponadto monografię związaną z działalnością Akcji Katolickiej na terenie diecezji, z którą jest szczególnie związany przez fakt, iż pełni funkcję kościelnego asystent Akcji Katolickiej Diecezji Kaliskiej (S. Kęszka, *Z perspektywy dwudziestolecia. Akcja Katolicka Diecezji Kaliskiej 1995-2015*, Kalisz 2016, s. 246). Habilitant opublikował też kilka artykułów naukowych dotyczących różnych aspektów funkcjonowania diecezji kaliskiej, jej duchowego rozwoju, historii i teraźniejszości. W latach 2015 -2017 pełnił funkcję redaktora kwartalnika urzędowego „*Diecezja Kaliska. Pismo Kurii Diecezjalnej*”. Jest też od 2019 r. członkiem Rady Programowej „*Rocznika Kaliskiego*”. Popularyzował także tematy związane z obszarem swoich naukowych badań poprzez publicystykę i artykuły popularnonaukowe. Ukazywały się one głównie na łamach dwutygodnika diecezji kaliskiej „*Opiekun*” oraz kwartalnika „*Okno Wiary*”.

Jest ponadto redaktorem i współredaktorem dwóch ksiąg pamiątkowych związanych ze złotym jubileuszem kapłaństwa pierwszego ordynariusza diecezji kaliskiej bp. Stanisława Napierały oraz z jubileuszem dwudziestopięciolecia diecezji kaliskiej (A. Gendera, S. Kęszka, A. Klimek, D. Kwiatkowski, *Aby mieli życie. W służbie Bogu, Kościołowi, społeczeństwu. Księga pamiątkowa na złoty jubileusz kapłaństwa i 30-lecie posługi pasterskiej biskupa kaliskiego Stanisława Napierały*, Kalisz 2011, ISBN: 978-83-931755-6-7, ss. 604; S. Kęszka, *Dobroć Pana Boga naszego niech będzie*

nad nami! W dwudziestopięciolecie powstania diecezji kaliskiej, Kalisz 2017, ss. 524). W związku z dwudziestopięcioletniem diecezji w 2017 r. został także przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego wszystkich wydarzeń jubileuszowych.

Przy okazji wspomnianego jubileuszu diecezji kaliskiej ukazało się także monumentalne opracowanie, będące formą schematyzmu diecezjalnego, którego ks. dr S. Kęszka jest współautorem. Nie należy jednak tej publikacji klasyfikować, jako tradycyjnego kościelnego *elenchusa*, jak dawniej nazywano schematyzmy. Została ona podzielona na kilka wyodrębnionych rozdziałów. Wprawdzie najobszerniejszy z nich stanowi prezentacja parafii, kościołów i kaplic, jakie znajdują się na terenie diecezji kaliskiej, ale ta część została znacznie ubogacona o informacje, które zazwyczaj nie pojawiają się w schematyzmach. Przy opisie poszczególnych parafii odnajdziemy następujące wiadomości: dane kontaktowe; przynależące miejscowości lub ulice w przypadku parafii miejskich; liczba wiernych; informacje historyczne o miejscowości i świątyniach, także o wystroju architektonicznym wnętrza, najważniejszych zabytkach; wykaz kaplic filialnych; bibliografia; wykaz wykorzystanych źródeł archiwalnych; informacje o wizytacjach od momentu utworzenia diecezji kaliskiej; wykaz proboszczów XX i XXI w.; informacje duszpasterskie, m.in.: termin całodziennej adoracji, terminy odpustów; wykaz peregrynacji i misji świętych od momentu utworzenia diecezji kaliskiej. Każda prezentacja parafii została zaopatrzona w aktualną fotografię jej świątyni (s. 44-898).

Ponadto w omawianej tu publikacji znajdziemy zwięzłe opracowanie dotyczące historii Kościoła na Ziemi Kaliskiej, rozumianej jako terytorium obecnej diecezji, wykaz sanktuariów diecezji kaliskiej, prezentację sylwetek błogosławionych Kościoła związanych z terenem dzisiejszej diecezji kaliskiej poprzez różne konotacje (związanych jest 23 beatyfikowanych osób przez miejsce urodzenia lub działalność duszpasterską, zakonną, zawodową), przedstawiono też sylwetki biskupów ordynariuszy diecezji kaliskiej i ich biskupów pomocniczych. Autorom udało się więc przygotować niezwykle obszerną i dojrzałą warsztatowo publikację, która dostarcza wielu cennych informacji dotyczących historii i teraźniejszości diecezji kaliskiej. Niewiele diecezji w Polsce może poszczycić się podobnymi wydawnictwami (S. Kęszka, M. Kieling, *Diecezja Kaliska. Parafie-kościoly-kaplice. Przeszłość i teraźniejszość*, Kalisz 2016, ss. 913).

Ksiądz Kęszka od wielu lat jest również zaangażowany w propagowanie kultu św. Józefa Kaliskiego i jego sanktuarium, także kultu maryjnego na terenie diecezji kaliskiej. Oprócz wspomnianej już jego aktywności związanych z sanktuarium kaliskim jako miejscem upamiętniania martyrologii polskiego Kościoła w czasie II wojny światowej, trzeba wspomnieć, iż jest pomysłodawcą i redaktorem wydania modlitewnika popularyzującego kult św. Józefa (*Święty Józefie opieką swoją nas chroń. Krótka historia opieki świętego Józefa Kaliskiego*, Kalisz 2021). Ponadto jest współautorem publikacji prezentującej w perspektywie historycznej i teologicznej rozwój kultu św. Józefa w Kaliszu, historię sanktuarium i jego religijne oddziaływanie na przestrzeni wieków (S.

Kęszka, J. A. Splitt, *Kaliskie Sanktuarium Świętego Józefa*, Kalisz 2012, ss. 317). Dodać należy, że jest to obecnie najobszerniejsze opracowanie, jakie dotyczy sanktuarium i związanego z nim kultu Opiekuna Świętej Rodziny.

Podobny charakter, ale już w wymiarze propagowania kultu maryjnego, ma publikacja prezentująca wszystkie sanktuaria maryjne na terenie diecezji. Autorzy przedstawiają w niej dzieje kultu maryjnego na ziemiach polskich, znaczenie sanktuariów w jego rozwoju i koronacji wizerunków Najświętszej Maryi Panny. Omawiają następnie sanktuaria na terenie diecezji, w których kult Maryi został potwierdzony aktem koronacji jej wizerunków oraz inne miejsca kultu maryjnego o charakterze lokalnym (S. Kęszka, J. A. Splitt, *Sanktuaria maryjne diecezji kaliskiej*, Kalisz 2012, ss. 296). Ksiądz Kęszka zaangażował się w ostatnich latach zwłaszcza o rozwój kultu maryjnego w Diecezjalnym Sanktuarium Matki Bożej Dębskiej – Wychowawczyni i Opiekunki, które zostało ustanowione w 2019 r. przy parafii Zwiastowania Pańskiego w Dębie k. Kalisza. Pełni w niej od lipca 2017 r. funkcję proboszcza i od 2019 r. także kustosa wspomnianego sanktuarium. Po jego ustanowieniu przez biskupa diecezjalnego zorganizował peregrynację kopii obrazu Matki Bożej Dębskiej wśród wiernych parafii (2019-2022) i z tej okazji przygotował materiały pomocne w duchowym przeżyciu tego wydarzenia (*Nawiedzenie Matki Boskiej Dębskiej w Rodzinach. Modlitewnik Liturgii Nawiedzenia Matki Bożej Dębskiej w Rodzinach w kopii Cudownego Wizerunku „Madonny ze szczygłem” z kościoła parafialnego w Dębem*, Dębe 2019).

Podsumowując tę część recenzji stwierdzić należy, iż po uzyskaniu stopnia doktora habilitant wykazał się dużą aktywnością w zakresie badań naukowych w zakresie historii Kościoła i teologii oraz popularyzacji tych dyscyplin naukowych, którą realizował na przestrzeni minionych lat w kilku wymiarach. Wykazał się w tym względzie nie tylko sporą aktywnością i pomysłowością zarazem, ale również talentem organizacyjnym. W działalności popularyzatorskiej korzystał ze swoich osiągnięć naukowych i zainteresowań badawczych. Największe jak się wydaje sukcesy osiągnął w zakresie upowszechniania wiedzy o martyrologii duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej i duchowej spuściźnie pozostawionej wspólnocie Kościoła przez męczenników. Ponadto jest autorem wielu istotnych publikacji dotyczących diecezji kaliskiej, różnych aspektów związanych z jej historią i duchowym dziedzictwem, zwłaszcza poprzez badania naukowe dotyczące kaliskiego sanktuarium i jego popularyzację, badania nad kultem św. Józefa i rozwojem kultu maryjnego na terenie diecezji, publikacje biograficzne prezentującym sylwetki postaci ważnych dla terenów związanych z tą częścią polskiego Kościoła.

3. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Podstawą ubiegania się ks. dr. S. Kęszki o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

jest monografia „*Diecezja Kaliska w latach 1992-2017. Zarys dziejów*” (Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2024, ss. 352). Autor podzielił ją na 8 rozdziałów oraz tradycyjne dla tego typu publikacji elementy, jak wykaz skrótów, wprowadzenie, zakończenie, bibliografia. Celem badawczym, jaki sobie wyznaczył, była próba ukazania dziejów diecezji kaliskiej z perspektywy historycznej, socjologicznej, pastoralnej. Uszczegółowiając zaś podjęte wyzwanie autor wyraził postulat, aby monografia stała się naukową „analizą procesu organizowania i rozwoju kościoła kaliskiego na przykładzie tworzenia i scalania struktur Diecezji Kaliskiej z uwzględnieniem występujących uwarunkowań religijno-społecznych oraz tradycji kulturotwórczych w tworzeniu nowej organizacji kościelnej”, co z kolei jego zdaniem „umożliwi całościowe syntetyzujące spojrzenie na obszar aktywności władz kościelnych i wspólnoty wiernych Ludu Bożego zaangażowanych w działania na rzecz kształtowania, organizacji i scalania struktur kościelnych Diecezji Kaliskiej w pierwszych 25 latach istnienia”. Monografia jest owocem wieloletnich badań ks. dr Sławomira Kęszki nad dziejami diecezji kaliskiej, co ma swoje odzwierciedlenie w omówionych już powyżej jego artykułach naukowych, popularnonaukowych oraz opracowaniach zwartych w formie monografii i prac zbiorowych pod jego redakcją.

Publikację otwiera rozdział „Powstanie diecezji kaliskiej”, w której autor w sposób syntetyczny przedstawił zagadnienie oraz okoliczności powołania do życia diecezji kaliskiej przez Jana Pawła II bullą *Totus Tuus Poloniae Populus*. Kolejny rozdział „*Zarząd diecezji i instytucje centralne*”, ukazuje powstanie i rozwój struktur diecezjalnych Kościoła kaliskiego, jako podstawowej jednostki organizacyjnej Kościoła rzymskokatolickiego, zarządzanej przez biskupa diecezjalnego. Autor przedstawia więc w kolejności zarządców diecezji i ich biskupów pomocniczych. Strukturę i rozwój agend kurii diecezjalnej, sądu biskupiego, kapituł. Prezentuje okoliczności powstania i działalność diecezjalnych domów formacyjno-rekolekcyjnych oraz Rady duszpastersko synodalnej (od 1999 r. Rady duszpasterskiej), która na szczeblu diecezjalnym wspiera parafialne rady duszpasterskie.

W rozdziale trzecim autor przedstawił i scharakteryzował powstanie oraz rozwój sieci parafialnej i dekanalnej diecezji kaliskiej. Podstawowa praca duszpasterska i realizacja misji Kościoła odbywa się właśnie w lokalnych wspólnotach parafialnych, wzmacnianych w tym względzie przez biskupa, jego najbliższych współpracowników i poszczególne agendy kurii diecezjalnej. W rozdziale tym ks. Kęszka nieco więcej uwagi poświęcił sanktuariom maryjnym i świętych pańskich, które funkcjonują na terenie diecezji. Wydaje się to zasadne, ponieważ sanktuaria odgrywają ważną rolę jako miejsca kultu religijnego, które oddziałują duchowo nie tylko na lokalną społeczność wiernych, pełniąc tym samym oprócz funkcji religijnej także znaczenie integracyjne, ale niekiedy też ich oddziaływanie znacznie wykracza poza obszar diecezji. Prezentując sanktuaria autor odwołał się w każdym przypadku do ich historii, pokazując jednocześnie ich współczesne oddziaływanie religijne.

Kolejny rozdział nosi tytuł „*Święty Józef - patron diecezji*”. Może początkowo budzić zdziwienie fakt, iż patron (którego posiada każda diecezja) i rozwój jego kultu został omówiony w odrębnym rozdziale. Jednak po zapoznaniu się z treścią tej części monografii wydaje się, że taki stan rzeczy jest uzasadniony. Począwszy od zakończenia II wojny światowej rozwój kultu obecnego patrona diecezji związany z Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu, stał się nie tylko świadectwem pobożności duchownych i wiernych Ziemi Kaliskiej, ale przybrał charakter miejsca pielgrzymkowego o znaczeniu ogólnopolskim, przekraczając także granice naszego kraju. Z perspektywy duchowego rozwoju diecezji w rozdziale tym omówiona została peregrynacja kopii Obrazu Świętego Józefa Kaliskiego po domach zakonnych i parafiach. Przedstawiona została także rola i znaczenie polskiego Studium Józefologicznego i Centrum Józefologicznego przy Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Kaliskiej. Powołanie do istnienia tych instytucji i ich działalność o charakterze pastoralno-naukowym, pozwalają prześledzić, jaką rolę w rozwoju diecezji kaliskiej, zwłaszcza w jej duchowym wymiarze odegrał kult św. Józefa.

W rozdziale piątym „*Duchowieństwo i wierni*”, skoncentrował się jednak przede wszystkim na duchowieństwie omawiając kolejno rozwój i funkcjonowanie seminarium diecezjalnego, Domu Księża Emerytów im. Jana Pawła II, zakonów i zgromadzeń męskich i żeńskich oraz indywidualnych form życia konsekrowanego. Zaprezentował w tym rozdziale także genezę i przebieg pierwszego synodu diecezji kaliskiej, ponadto instytucje kształcające wiernych (Diecezjalne Studium Życia Rodzinnego, Studium Duchowości Chrześcijańskiej).

W kolejnym rozdziale autor zaprezentował różne inicjatywy związane z duszpasterstwem diecezjalnym, omawiając kilka ważniejszych inicjatyw i projektów duszpasterskich podjętych w pierwszym ćwierćwieczu istnienia diecezji kaliskiej. Omówione więc zostały: Wielki Jubileusz Roku 2000; Katechizacja – Kolegium Teologiczne Diecezji Kaliskiej; Duszpasterstwo nadzwyczajne; Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży; Diecezjalne centrum Pro Familia oraz Inne formy duszpasterstwa i formacji duchowej.

Natomiast rozdział siódmy poświęcony został analizie aktywności religijno-społecznej realizowanej na terenie diecezji. Autor w tej części monografii odniósł się do działalności charytatywnej i ewangelizacji poprzez media na terenie diecezji. Zaprezentował także funkcjonowanie zrzeżeń kościelnych na przykładzie Akcji Katolickiej.

Ostatni rozdział recenzowanej monografii „*Wydarzenia integrujące diecezję*” przedstawia najważniejsze wydarzenia, które zdaniem autora, miały wpływ na proces duchowego scalania duchowieństwa i wiernych, tworzących wspólnotę Kościoła diecezji kaliskiej w minionym ćwierćwieczu. Zaliczył do nich pielgrzymkę Jana Pawła II do ojczyzny w 1997 r. podczas której 4 czerwca w Kaliszu papież nawiedził Bazylikę Świętego Józefa, katedrę i seminarium duchowne, a na placu św. Józefa odprawił Eucharystię. Następnie ks. Kęszka omówił akcje duszpasterskie

obejmujące wspólnoty parafialne całej diecezji, takie jak: peregrynacja cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej; peregrynacja figury Matki Bożej Fatimskiej, Misje Miłosierdzia Bożego. Niewątpliwie wszystkie z wymienionych wydarzeń miały charakter wspólnototwórczy, chociaż szczególnie ważną wydaje się w tym względzie zwłaszcza pielgrzymka papieska. Otrzymała się ona zaledwie pięć lat po utworzeniu diecezji kaliskiej, a na spotkaniu z Janem Pawłem II w stolicy diecezji uczestniczyli przedstawiciele wiernych ze wszystkich diecezjalnych parafii. Duchowe przygotowanie do uroczystości, które zostało zaplanowane i przeprowadzone w lokalnych wspólnotach parafialnych wzmocniło, co udało się autorowi wykazać, świadomość przynależności do wspólnoty kaliskiego Kościoła. Na końcu recenzowanej monografii autor umieścił zakończenie i bibliografię.

Ksiądz Sławomir Kęszka poprawnie sformułował tytuł publikacji, który odpowiada treści w niej zawartej. Pozwolę sobie w tym miejscu jednak na kilka uwag krytycznych, które dotyczą niektórych elementów struktury monografii i jej treści. Przede wszystkim wstęp i zakończenie wydają się zbyt skromne. Zwłaszcza wstęp, w którym powinno się znaleźć miejsce na przywołanie celów badawczych podjętych przez autora, rozwinięcie kwestii przyjętej przez siebie takiej, a nie innej metodologii. Wydaje się to szczególnie ważne w przypadku opracowania, które nie jest tylko pracą historyczną, ale ukazuje też aspekty funkcjonowania diecezji w perspektywie teologicznej czy socjologicznej.

W rozdziale szóstym autor ogólnikowo potraktował zaangażowanie w życie diecezji zakonów męskich i żeńskich. Z osobistego doświadczenia, jako recenzenta wydawniczego kilku monografii i artykułów prezentujących historię różnych diecezji, coraz wyraźniej dostrzegam, że jest to ogólniejszy problem, który dotyczy nie tylko autora recenzowanej pozycji, ale ogólnie badaczy wywodzących się ze środowiska duchowieństwa diecezjalnego. Tymczasem pomijanie wkładu zakonów w rozwój diecezji i jego życie duchowe sprawia, że prezentowany obraz lokalnego Kościoła wydaje się niepełny. Tak jest również w przypadku diecezji kaliskiej, w której łączna liczba członków zakonów męskich i żeńskich, instytutów życia konsekrowanego przewyższa stan osobowy duchowieństwa diecezjalnego. Według ogólnie dostępnych danych, które oczywiście każdego roku się nieco zmieniają, w 2021 r. w diecezji pracowało ponad 86 zakonników z 11 zgromadzeń, w 21 domach zakonnych, prowadzących 17 parafii oraz 380 sióstr zakonnych z 25 zgromadzeń, w 32 domach. Dodać też należy, że biskup pomocniczy w diecezji Łukasz Buzun wywodzi się z zakonu paulinów. Autor zupełnie pominął wkład zakonów w formację wiernych, dzieci i młodzieży. Przecież niektóre zgromadzenia prowadzą na terenie diecezji szkoły, przedszkola, zakłady opiekuńczo-wychowawcze lub domy rekolekcyjne. Pominięcie tego faktu przez ks. S. Kęszkę uważam za istotne niedopatrzenie, chociaż na usprawiedliwienie dodać należy, że sam pisze o tym braku w zakończeniu swojej monografii. W tym samym rozdziale autor niefortunnie nazywa jeden z jego podrozdziałów: *Żeńskie instytuty życia klauzurowego*, tymczasem w treści możemy odnaleźć charakterystykę

wszystkich żeńskich zgromadzeń zakonnych posługujących w diecezji, a większość z nich to zakonne czynne, a nie klauzurowe.

Podobna uwaga dotyczy zaangażowania wiernych w życie diecezji. Ksiądz dr Sławomir Kęszka ograniczył się w tym przypadku tylko do prezentacji instytucji diecezjalnych kształcących wiernych oraz działalności Akcji Katolickiej i Caritasu. Na terenie diecezji funkcjonują przecież także inne ruchy, grupy formacyjne czy stowarzyszenia wiernych świeckich, które wypadałoby, jeśli nie omówić, to przynajmniej wymienić. Ich wkład w życie religijne diecezji jest niezwykle ważny. Podobnie w rozdziale ósmym, w którym omówione zostały wydarzenia integrujące diecezję, powinien znaleźć się podrozdział poświęcony pieszej pielgrzymce kaliskiej na Jasną Górę, która ma nie tylko wielowiekową tradycję i należy do najstarszych w Polsce (w 2024 r. odbyła się 387 pielgrzymka), ale od momentu powołania diecezji kaliskiej stała się wydarzeniem, które wpisuje się właśnie w ważne działania ją integrujące. Pielgrzymka diecezji kaliskiej na Jasną Górę ma charakter pielgrzymki promienistej, w jednym dniu w stronę narodowego sanktuarium wyruszają poszczególne grupy promieniste z parafii z terenu diecezji, które łączą się na pątniczym szlaku i wspólnie docierają do narodowego sanktuarium.

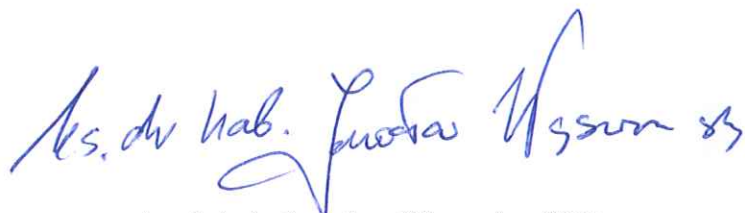
Podsumowując tę część recenzji habilitacyjnej, zauważyć trzeba, że autor od wielu lat prowadzi badania nad dziejami diecezji kaliskiej i jest w tej materii uznanym badaczem. Jego monografia „*Diecezja kaliska w latach 1992-2017. Zarys dziejów*” wpisuje się więc w jeden z głównych nurtów badawczych ks. dr. Sławomira Kęszki. Pomimo kilku krytycznych uwag dotyczących recenzowanej pozycji, habilitant potwierdził w niej swoje naukowe kompetencje. Publikacja ostatecznie wydaje się być dobrą syntezą pierwszego ćwierćwiecza historii diecezji kaliskiej. Stała się okazją do podsumowania dotychczasowych badań dotyczących jej funkcjonowania oraz najważniejszych przedsięwzięć duszpasterskich, społecznych i charytatywnych. Cele więc badawcze, jakie autor postawił sobie przygotowując monografię, zostały zrealizowane.

Podkreślić należy fakt, iż opracowanie jest pierwszym syntetycznym ujęciem prezentującym pierwsze dwudziestopięciolecie funkcjonowania diecezji kaliskiej, jest więc w tym względzie pionierską publikacją. Stanowić będzie zapewne punkt wyjścia dla naukowców, którzy mogą na dalszych etapach badań nad prezentowanym tematem uszczegółowić pewne kwestie poruszane przez autora. Monografia przygotowana przez habilitanta zapewne zainteresuje szeroki krąg historyków, interesujących się nie tylko historią Kościoła w Polsce, ale również naukowców zajmujących się zarówno ogólnymi, jak i szczegółowymi badaniami nad dziejami Wielkopolski. Oprócz historyków polecić ją można również naukowcom innych dyscyplin (teologia, socjologia, kulturoznawstwo), zainteresować się mogą nią także regionaliści. Kościół katolicki w wielu aspektach wpisał się na trwałe w historię ziem tworzących dzisiaj diecezję kaliską, nie tylko w zakresie organizacji swoich struktur i inicjatyw duszpasterskich, ale także w szeroko rozumianą przestrzeń kulturalną i społeczną.

Wydaje się, że potencjalnego grona odbiorców recenzowanej pozycji, przy dobrej promocji można szukać po prostu wśród wiernych diecezji, zwłaszcza ponad przeciętnie zaangażowanych w życie Kościoła.

Wniosek końcowy

Ilość ogłoszonych drukiem monografii, edycji źródłowych, artykułów naukowych i popularnonaukowych, które są autorstwem habilitanta, jest satysfakcjonująca. Podobnie rzecz się ma w przypadku oceny jego dorobku organizacyjnego, konferencyjnego, jak również popularyzacyjnego historii Kościoła i teologii. Cały dorobek i inne aktywności naukowe, dydaktyczne i organizacyjne jednoznacznie uzasadniają nadanie ks. dr. Sławomirowi Kęszce stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych. Rekomenduję dopuszczenie habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

ks. dr hab. Jarosław Wąsowicz SDB

Pafa, 12 lutego 2025 v.